

ЗОБРАЖЕННЯ ТВАРИН НА КЕРАМІЦІ З ТРИПІЛЬСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ ЧЕЧЕЛЬНИК

В. П. Косаківський

В ході недавніх досліджень трипільського поселення Чечельник (етап СІ за Т. С. Пассек) на посуді було виявлено зображення тварин, виконаних фарбою. Такі знахідки відомі¹, але не часті в Трипільлі і кожне нове надходження привертас увагу дослідників.

Всі зображення, за винятком одного, нанесеного на грушоподібну посудину (рис. 1, 6), виконані на великих вузькогорлих сосудах біконічної форми. В орнаментальних схемах тварини розташовані по центру овалів-«медальйонів», переважно у верхньому орнаментальному поясі. Вони виконані чорною або темно-коричневою фарбою. Чорним (контур) та червоним (внутрішнє заповнення) кольором намальований зооморфний сюжет на великій амфороподібній посудині (рис. 1, 8).

Однозначне визначення видової приналежності зображень ускладнене умовно-реалістичним стилем їх виконання, т. з. стрічковою технікою. Разом з тим правомірне припущення, що на рис. 1, 1, 2, 5, 9 намальовані собаки. Іноколи передана стать тварини (рис. 1, 5, 10).

Більшість тварин знаходяться у «войовничій» позі з досить великими пазурами, піднятими крупом і хвостом. Одні — з чотирма лапами (мабуть у русі), інші — з двома (ті, що готуються до руху чи стрибка).

Помічено, що зооморфні сюжети на чечельницькій кераміці зустрічаються лише на великих (46—58 см висотою) горщиках, призначених для зберігання різних припасів, в тому числі зернових. На посудинах меншого розміру таких зображень немає, хоч форма та орнаментальні схеми подібні².

Зіставляючи зооморфні сюжети Чечельника з матеріалами інших поселень, знаходимо чимало схожих деталей в малюнках Стіни³, Гелешть⁴. В овалах-«медальйонах» зображалися тварини в Петренах⁵ та в Трипільлі⁶. Для чечельницької групи поселень (Білий Камінь, Чечельник (ур. Вишенька), Кирилівка, Черкасів Сад II та ін.), крім епонімного пам'ятника, тварини зустрічаються лише в Черкасовому Саді, та й то на дещо іншому типі посуду⁷.

Семантичне навантаження умовно-реалістичних зооморфних малюнків пов'язують з охоронною функцією, посилюючись при цьому на «войовничу», агресивну позу тварин та на міфологію стародавнього населення України⁸. «Стрічковий» стиль виконання має тісний зв'язок із спіралью-стрічковою манерою орнаментики трипільського посуду.

Малюнки тварин, знайдені в Чечельнику, мають як спільні, так і відмінні риси порівняно з іншими, відомими пам'ятками трипільсько-кукутенського ареалу.

Примітки

1 Бібіков С. М. Теріоморфні зображення в орнаменті Трипілья // Археологія.— 1989.— № 2.

2 Косаківський В. А. Зображення тварин на кераміці з трипільського поселення Чечельник // Дев'ята Вінницька обласна історико-краєзнавча конференція. Тези доп.— Вінниця, 1990.— С. 14.

3 Богаевский Б. Л. Орудия производства и домашние животные Триполья.— Л., 1937.— С. 261.— Рис. 77.

4 Энеолит СССР.— М., 1982.— С. 302.— Табл. XXXI, 9.

5 Маркевич В. И. Позднетрипольские племена Северной Молдавии.— Кишинев, 1981.— С. 21.— Рис. 17, 6.

6 Богаевский Б. Л. Указ. соч.— С. 278.— Рис. 79.

7 Полищук Л. Ю. — Памятники развитого Триполья // Памятники Трипольской культуры в Северо-Западном Причерноморье.— К., 1989.— С. 42.— Рис. 13.— Тип. VII.

8 Бібіков С. М. Вказ. праця.— С. 9.

Одержано 02.01.93.

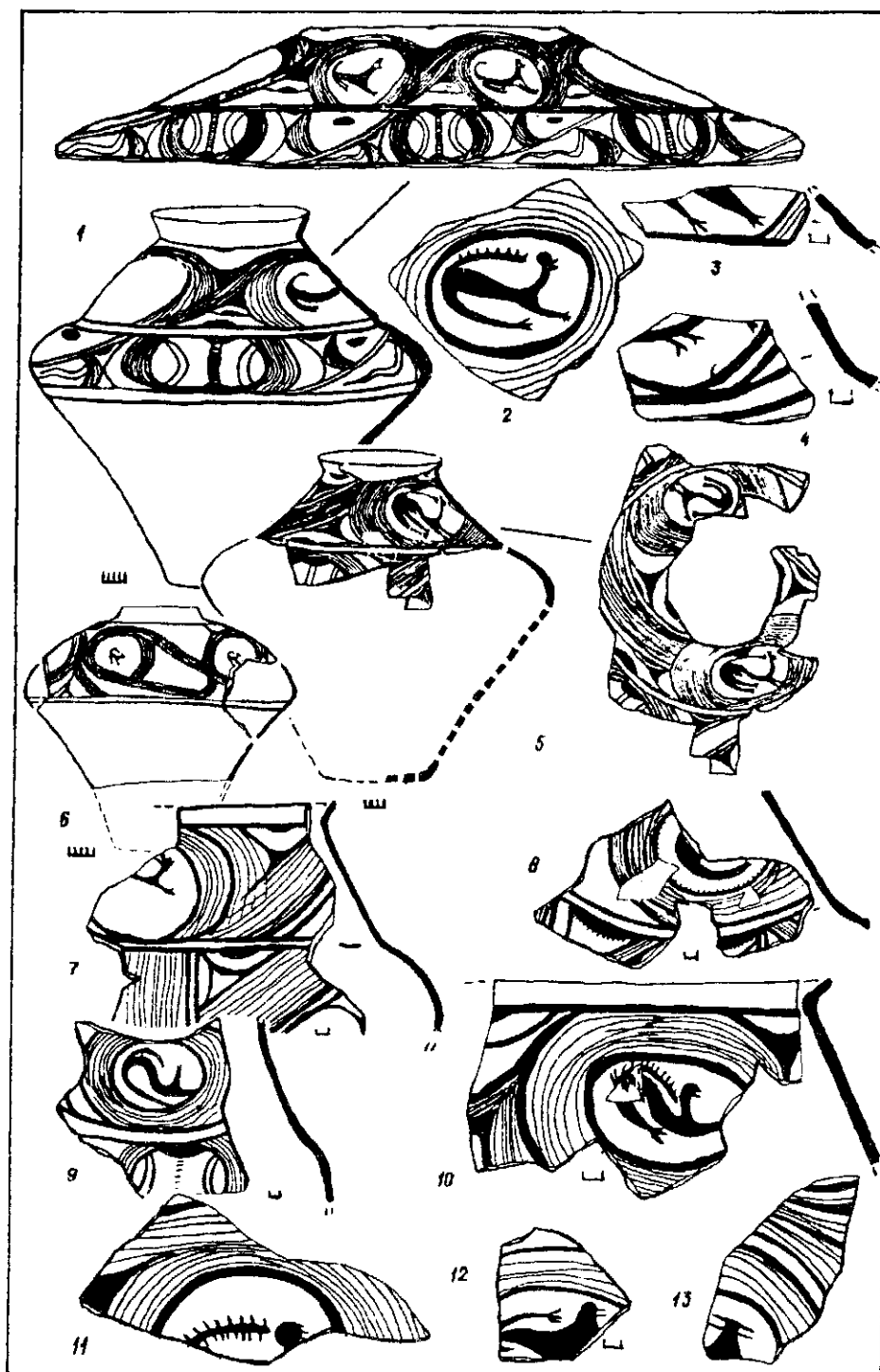

Рис. 1. Кераміка з тваринами поселення Чечельник.